

Indhold

Oversigt 5

OUVERTURE

– OM SJÆLELIG RINGHED 23

23

INDLEDNING 30

Kapitel 1 METAFYSIK 33

Det nære og det fjerne 34

Proksimal og ultimal 34

Endestationer 35

De yderste anliggender, det uomgængelige 36

Den omvendte verden 38

Det rå og det institutionelle 39

Den naturalistiske fejlslutning 39

Forpligtelse 39

Løfteinstitutionen 40

Til løgnens pris 41

Løfteoverholdelsens og sanddruhedens primat 41

Socialitet 43

Egenlogik 44

Ontologi: Essens og kontingens 45

Generalitet, enshed, bestandighed, universalitet 45

Partikularitet, anderledeshed, flygtighed, kontekstualitet 46

Konstruktivisme 47

Det flygtige og det bestandige, det relative og det absolutte, selvgendrivelse 48

Fundering 51

Den selvfølgelige almene norm 51

Reglen og undtagelsen, fundamentalisme, absolutisme 51

På menneskevis 52

Det institutionelle og det funderende, funktionel ækvivalens	53
Logik og psykologik	55
Pligt og forpligtelse	55
Dispositioner og kapaciteter, strømførende lag	56
Den selvfølgelige forudsatte psyko-logik	57
Epistemologi: Realisme og idealisme	59
Psyke og Logos, den store orden, ophav, inkarnation, det elementært uhyre, korrespondens	59
Målestokken	61
Jorderige og idérige	62
Realisme, idealisme, egenlogik, sandhed, videnskonstitution	63
Naturalitet	66
Form og stof	66
Relationalitet, i-forhold, prototypiskhed	67
Relationsforankring	68
Evolutionen	69
Det flygtige og det foranderlige	69
Frihed og nødvendighed	70
Elementarform	70
Indsigt i nødvendigheden, fornuftens baghold	71
Dømt til frihed, vilje	73
Determineret indeterminisme	73
Skabt skaben	74

1. DEL HANDLING FRIHEDENS RIGE 75

Kapitel 2 INTENTION 77

Subjekt og objekt	78
Undersåt, essens, erkendeinstans, person, relation	78
Dualismer	79
Forudsat viden, sandhed, selvgendrivelse	80
Hvorfor-viden	82
Tanke, intention og handling	82
Tanke, handling og adfærd	83
Adfærd i handling og handling i adfærd, asymmetri	85

Grundhandlinger	86
Subjektivitetens objektivitet	87
Handling og for-handling, valg	88
Handlingsforløb	90
Objektivering, socialitet	91
Mulighedsaktualisering	93
Valg, frihed	93
Kontrol	94
Vilje, egenvilje	94
Ansvar, skyld, retsopfattelse, forsæt	95
Handlingsbase, civilisationsmarkør	96
Besjæling	97
Afstedkommelse og udførelse	98
Grund og årsag	98
Forståelse og forklaring, mening og funktion	100
Kapitel 3 BEVIDSTHED	102
Individuel, fællesmenneskelig og kosmisk bevidsthed	103
Begrebsafklaring	103
Individualitet og kollektivitet	104
Sjæl-legeme-problemet	106
Psyke og bevidsthed	114
Passiv og aktiv bevidsthed	115
Bevidsthedsgrader	115
Bevidsthedens opståen	116
Den subjektive orden	119
Mysteriet	119
Qualia , førstepersonsperspektivet	120
Cerebral lokalisation	122
Bevidsthedens komponenter og funktioner	124
Bevidsthedsstadier	172
Subjektivering	172
Sansning, perception, forstand, refleksion	173
Bevidsthedsstrøm	175
Psyke- og bevidsthedsniveauer	177
Opstigen	177

Underbevidst	178
Ubevidst	179
Førbevidst	182
System 1 og 2	182
Kontaktbevidst	183
Afstandsbevidst	184
Kontakt og afstand	184
Bevidst og underbevidst	186

Kapitel 4 PERSON 189

Persona, person, personhed, personlighed, individualitet, menneske 190

Personkomponenter 193

Natur – kultur 221

Kapitel 5 MORALENS YDERSIDE 226

Moralens logik 228

Norm, form, pligt, imperativ, fornuft, frihed, lighed 228

Naturalistisk fejlslutning 232

Etisk naturalisme, utilitarisme 233

Universaliserbarhed, forpligtelse 234

Moralgenese 237

Moralens diskurs 241

Digital og analog, kritiserbare gyldighedskrav, begrundelsesrationalitet, modernitet, konsensus, kommunikativ handlen 241

Herredømmefri kommunikation, frihed, lighed, tvangløs tvang, fornuftsratens stigende tendens, fornuftens baghold 243

Rationalitetsformer 244

Antropologi, frihed, lighed 245

Diskursetik, universalitet 246

Moralens politik 248

Person og demokrati 248

Fornuftens baghold 249

Den Ene Verden? 250

Moralens ret 251

Personsyn og jurisprudens 251

Menneskeret 252

Lov, lykke og lidelse 254

2. DEL ADFÆRD NØDVENDIGHEDENS RIGE 257

Kapitel 6 FINALITET 258

Årsag og virkning i sjælelivet 259

Stof og form 259

Årsagskategorier, mål og objekt 260

Causa sui, naturalitet 261

Forlæns og baglæns årsag, tilbagekobling 263

Fra virkning til årsag, årsagscirkler 263

Den virkende og den virksomme bevægelse 265

Foregribelse, fraværets nærvær, genspejling, biopsyke, intentionalitetens kilde, subjekt-objekt-spaltning, frihed og nødvendighed 265

Subjektiv og objektiv teleologi, fornuftens baghold 268

Målsat og målsætning 270

Funktion 271

Funktionalisme 271

Sjælsorganer 272

Teleofunktionalisme 273

Mekanik og fysikalisme 274

Trivialitet 275

Cirkularitet 275

Dialektik, kredsløb 276

Den retro-progressive metode, historie og logik, abduktion, spiralitet 278

Forskning og fremstilling 280

Det heuristiske og det nagelfaste 281

Oprindelseslogik og egenlogik, ækvifinalitet, proces og resultat 283

Sui generis, nonfunktionalitet 284

Selvorganisering 285

Mekanik og fysikalisme 285

Dynamik og dialektik, andethed, naturteleologi, Psyke og Logos 286

Erkendelseskategorien 288

Kompleks orden, system 289

Autopoiese, selvskaben, valg, proces og resultat 290

Dissipation, orden gennem fluktuation 291

Åbne/lukkede systemer 292

Permanens og forandring, resultat og proces	293
Substans og relation	294
Reduktion og emergens	296
Lokal/global, proksimal/ultimal	296
Virkelighedens niveauer, ophævelse	297
Mere er anderledes	298
Riget i midten	299
Metodisk og ontologisk reduktionisme	300
Tilfældighed og nødvendighed	301
Lokal/global, proksimal/ultimal, specifik/generel	301
Komplettering	302
Proces og resultat, forløb og struktur	303
Forandring og forankring, evolutionens dobbeltspor	303
Finalitet som kontekstforståelse	305
Teleologiske misforståelser	307
Kapitel 7 INTENTIONALITET	308
Videns- og erfaringslagre	309
Dualisme	309
Erkendelsesbro	309
Foregribelse	310
Fungerende intentionalitet, objektkonstitution, ko-konstitution, betydninger, horisonten	310
Teleologi, syntetisk enhed	313
Det oversete og udfyldte, perspektivitet	314
Fænomenologiens ærinde, prærefleksivitet	315
Ekskurs om fænomenologiens metode	317
Krop	319
Verdensforbindelse, subjekt-objekt-enheden, betydningsrelation	319
Adfærd, verdensforståelse, strukturoverensstemmelse	320
Det synlige og det usynlige	321
Adfærdsenheden, realisme	322
Kulturelle almenbetydninger, subjekt-objekt-spaltningen	324
Krop/legeme	326
Subjektiv og objektiv krop	326
Kropsbillede og kropsskema	327
Kødelighed, korrelat, korrespondens	329
Ekskurs om psykelag, verdenslag	330

Kognitiv semantik, betydningsfundament, inkarnation, metaforik	331
Naturale almenbetydninger, biosemiosis	333
Spejlneuroner, (gen)spejlingsgensidighed, empati, imitation, identifikation, socialitet, humanitet	333
Ekskurs om fænomenologi og psykologi	336
Selektivitet	339
Eksogent og endogent	339
Det rette element	340
Selektion, indramning, teleofunktionalværdi	342
Biosemiotiske funktionalværdibetydninger	343
Natural teleologi	344
Den svage stimulus, skabt skaben	344
In-eksistens på bunden	345
Psykologi og biologi	347
Artssolipsisme	350
Kapitel 8 FYLOGENESE	351
Den første og den anden verden	352
Den første verden, koevolution	352
Den anden verden, psyke	353
De tre verdener	353
Korrespondens	354
Den evolutionære selektionslov, evolutionspsykologi	354
Psykens hvorfor og hvordan	357
Genspejling	357
Strukturoverensstemmelse, Psyke og Logos	359
Algoritme, harmoni	360
Den tredje verden	362
Kultur	362
Psykens fordobling, objektiv ånd	362
Subjektivering, erkendelsens selvgenkendelse	363
Et nyt udviklingsprincip	364
Naturhistorie og kulturnaturhistorie	365
Biopsyke, koevolution	365
Kulturpsyke	368
Evolutionstop	368
Udvikling og udfoldelse	371

Sindets naturale og kulturelle dobbeltbestemmelse, 200 %	371
De historiske betingelsers betingethed	372
Kulturens naturgrundlag	373
Funktionalværdi på bunden	373
Verdensparallelliteter, antropomorfi og veridikalitet	375
Naturkraft, virkningskraft	378
Naturens spejl	379
Adfærd og adfærdskapacitet	381
Reglernes psykologiske dybdestruktur, funktionalværdi	381
Syntaks og semantik, kompetance og udførelse	382
Det anderledes og fremmede, det selvfølgelige og fortrolige	383
Relativisme og universalisme	384
Kapitel 9 MENNESKE	386
Funktion, disposition, kapacitet	387
Ekskurs om Ryle	387
Evolutionspsykologi	388
Livsopgaver	390
Naturens kræfter	390
Sociale udvekslinger	390
Det evolutionære tilpasningsmiljø (ETM), usamtidighed	391
Biopsykiske mekanismer, programmer	393
Indramning	393
Instinktrigdom	395
Domæne-specificitet	397
Særfunktioner, særmekanismer	397
Modularitet	399
Sindsorganer, 200 %	400
Massiv modularitet	401
Perfektion	402
Optimalitet	404
Cerebral lokalisation og plasticitet	405
Adfærdstræk	409
Automatmekanisme	409
Definitiviteten	410
Kendetegn	411

Causa sui 415

Instrumentalitet 416

Individualisme 417

Irrationalitet 418

Kapitel 10 MORALENS INDERSIDE 419

Retfærd 420

Noget-for-noget 420

Delingsnormen 421

Generøsitet og symbolpolitik 421

Intet-for-intet 422

Ligeværd 423

Stærk gensidighed 423

Indirekte gensidighed 424

Ikke så ringe endda 425

Mennesker og andre dyr 427

Retfærdighedssymmetri 427

Kalkuleret gensidighed 428

Magt og ret 428

Det generelle og specifikke, globale og lokale 429

Artsfælles moralfundament 429

Artssærskilt moralfundament 430

Asymmetrisk fundering 432

Den anden og den tredje verden 432

Norm og substans, etisk fordring 433

Interdependens 438

Moralsk forforståelse 438

Socialitet, samfundsmæssighed og gensidighedens dialektik 439

Humanitet og anerkendelsens dialektik, medskyld, arvesynd, enshed, lighed 442

Ægte normer, strømforbindelse, bud uden bid 444

Suverænitæt 446

Forhold uden forbehold 446

Primat 446

Positiviteten og negativiteten, objektive værdier 447

Tillid, selvstændighed og robusthed 448

Den selvfølgelige almene norm 449

- Den etiske fordring, objektive værdier 450
- Mammon, politik og mafioso 451
- Det begrundelige krav om alternativ gensidighed 453
- Det ubegrundelige krav om analog gensidighed 453

Empati 456

- Taktil-kinæstesi, subjekt-objekt-forholdet 456
- Imitation og identifikation 457
- Humanitet, evigheden i timeligheden, kvalitetstest, vidde og prægnavns 459

Kærlighed 461

- Etik, værdilære, det gode 461
- Naturalistisk etik 463
- Alt-for-intet, et uudgrundeligt Sammenhæng, virkelighedens virkeliggørelse 465
- I næsten 469
- I familien 471
- I samfundet 472
- I staten 474
- I livsverdenen 482

Evolutionsscenario 485

- Stamtavle 485
- Appetens og konsumation 486
- Udvidet appetens 487
- Arbejdsdeling 488
- Reproduktionsstrategier 488
- Hunnen, hjemmebase 490
- Hannen, kooperativ arbejdsdeling 491
- Dominanshierarkier 491
- Familien, delingsnormen 492
- Oprejst gang 492
- Det fælles projekt, den forenende instans 493
- Ekskurs om urhorden 494
- Fra eros til agape, uegennytte, almennytte 494
- Retro-progressive konklusioner 496

Mennesker og andre dyr 500

- Altruisme, uselvskhed 500
- Tilknytning, livets bånd 503
- Spejling, empati 506

Ondskaben 508

Den selvfølgerlige almene norm 508
Dem og os 509
Det gode med det onde, arvesynd 511
Os og os 515
Moralsk sandhed 518
Kontingens og karakter 520
Kur 522

Inderside og yderside 526

Kapitel 11 ONTOGENESE 530

Arv og miljø 531

Genetisk miljø, diakron og synkron selektion 531
Genom og fænom 532
Interaktion 533
Adfærd, adfærdsdiskposition og -kapacitet 534
Operation, programprogrammering 536
Instruktion og selektion 537
Synkron og diakron selektion, programprogrammering 538

Mennesketilblivelsens koreografi 539

Tandhjulstræk, dans 539
Virkelighedens virkeliggørelse, programprogrammering 539
Besjæling 541
Medlem af klubben 542
Den antropomorfe illusion, primær intersubjektivitet 543

Den menneskelige takt i tur og følge 546

Motorik, ansigt, blik, smil, lyd 546
Den menneskelige kontakt 548
Spædbarnsdikteret forældreadfærd, tur-tagning 548
Det fælles tredje, fra det intentionale til det intentionelle, sindsbegribelse, social kognition 551
Social forståelse, fælles viden, almene betydninger, gensidige perspektiver, refleksivitet, sindsbegribelse 554
Empati, følelser, imitation, identifikation 555
Diekoordination 558
Det regelbundne tempo 559
Det menneskelige hensyn 560

Epigenese 561

Må noget altid komme af noget? 561

Prædeterminisme og probabilitet	562
Ækvifinalitet, makro- og mikroplan, permanens og forandring, selvorganisering	563
Ekskurs om stadier	565
Ekskurs om normalitet	566
Endogent og eksogent	567
Kanaliserings	567
Den beskrevne tavle	568
Ydrestyrings indrestyrelse	569
Indfoldet udfoldelse	570
Modularitet, plasticitet	571
Kapitel 12 KUNDSKABEN	573
Medfødt viden	575
Empirisme og rationalisme	575
Det ækvipotentielle sind	576
Forberedt læring, rammesat domænespecificitet	577
Evolutionen som læring, proces og resultat	578
Det uendelige pensum	580
Naturale ordningsmekanismer	581
Kernevidenssystemer, intuitiv ontologi	581
Læring og forandring	583
Øvelse	584
Læring og udvikling, dannelse og uddannelse	584
Neorationalisme	586
Medfødte idéer	586
Kognition	587
Ekskurs om monader	589
Psykodynamik	590
Intersubjektivitet	593
Læring og kundskab, erindring og genkendelse, Psyke og Logos, kernekundskabssystemer	593
Kundskabens korrektive socialitet	596
Sindsbegribelse	598
Det samme samme	598
Socialitet og humanitet	600
Diversitet	601

Sandhed	602
Teorier og organer	602
Teoridispositioner	603
Gisninger og gendrivelses	605
Aprioriske erkendelseskategorier a posteriori, proces og resultat, fejlelimination	606
Evolutionær epistemologi/ontologi	607
Evolutionær transcendens, verdens beboelighed	609
Hypotetisk realisme	612
Generationsvandring	615
Pragmatisme	616
Biopsykisk egenskabsevolution og videnskabelig teorievolution. Ekskurs	618
Den objektive orden	619
Egenlogik, Psyke og Logos	619
Naturlig overnatur	626

3. DEL PRÆG INDIVIDUALITETENS RIGE 629

Kapitel 13 KONSTITUTION 630

Det almene, det enkelte og det særlige 631

  Underlag, overlag, mellemlag 632

  Nomotetisk/idiografisk 633

Personlighedspsykologi 634

Grundelementer 635

  Behov 635

  Temperament, emotionel stil 635

  Træk 637

  Arv 639

Grundkonglomerater 642

  Sentiment 642

  Passion 643

Mennesker og andre dyr 644

Kapitel 14 IDENTITET 646

  Person- og bevidsthedskomponenter 647

Individ-samfund-kobling 650

Niveauer 652

- (1) Jeg-identitet 652
- (2) Den personlige identitet 653
- (3) Den sociale identitet 654
- (4) Den kollektive identitet 654
- Kerneidentitet/jeg-identitet 655

Narrativitet 657

- Den subjektive og den objektive orden 657
- Diffusion 659

Splittelse som vilkår 660

- Dissociation 661

Kapitel 15 SELV 663

Selvet som selvhed 664

- Universalvariabel 664

Selvet som jeg-mig-forholdet 667

- Jeg og mig 667
- Jeget 668
- Miget 668
- Relationen 668

Selvet som selvviden, selvbillede, selvskema 670

- Mennesker og andre dyr 671

Selvet som interaktionsnedslag 672

- Spejling 672
- Kollektivitet 673
- Internalisering 673
- Selvobjektivering, refleksivitet, kontrol, rationalitet, det samme samme, andetheden 674
- Socialitet, samfundsmæssighed, generaliseret anden 675
- Selvvurdering 676

Selvet som integratorinstans 677

- Empirisk og transcendent 677
- Bundtningen 678
- Homonculi, substantialisering og domænespecificitet 680
- Selvsentiment 682
- Universalitet 682

Kapitel 16	KARAKTER	684
	Selvet som selvdannelse	685
	Karakter og personlighed	687
	Person og selv	689
	Person og personhed	689
	Selv og selvhed	690
	Agenturens kilde og forankring, individuelle og kollektive kulturer	691
	Personoverskridelse, agentur	692
	Selvet som selvforholdet	694
	Forholdet	694
	Forholdet der forholder sig til sig selv	694
	Syntesen	695
	Overtagelsen	696
	Gen-tagelsen	698
	<i>To thine own self be true</i>	698
	Temporalitet	698
	Kymring og frihed	699
	Vilje og vorden, grænserokering	700
	Patos og logos	702
	Sjæl og legeme	702
	Føleri og refleksionssyge	703
	Spekulationen	704
	Andetheden	705
	Fordringen og friheden	705
	Determinisme-indeterminisme	706
	Ind igennem noget andet	706
	Det gode og sindets sygdom	709
	Betydning, tilværelsens mening og frihed	710
	Selv og identitet	712
Kapitel 17	MORALENS YDER- OG INDERSIDE	713
	Indhold og form, erfaring og norm	714
	Værdierne	716
	Universalitet	716
	Skønsmanden	716

Naturens norm 717

Drivkræfter 718

Sædelighed 720

Fornuft og virkelighed 720

Moralfornuft og virkelighed, det gode liv 721

Moralens naturale virkelighed, psyken som forholdet natur/kultur, friheden, forholdet der forholder sig 722

Det positive og negative, det fraværendes nærvær 724

Etik og moral 724

Sømmelighed 726

Vellykkethed, det gode liv, selvrealisering 726

Dyd 727

Grundfortællinger 729

Dydsetik, 300 % 730

Dyds katalog, den lille og store moral 731

Individualitet og nære relationer, moralsk nepotisme 733

Det almene, det enkelte og det særlige 735

Kapitel 18 METADYD 737

Optimalitet 738

Levelse og overlevelse, proces og resultat, tilværelsens mening 738

Domænespecificitet og nonperfektion 739

Det bliver ikke bedre 740

Levelse og mættelse, behov og ønsker, ækvilibrium 740

Alarmsignal og appelinstant 742

Målets målestok 742

Kulturkritik 743

Politikken 744

Ensemblet, livtaget 745

Den negative metode 747

Moderation 748

LITTERATUR 751

NAVNEINDEKS 802

EMNEINDEKS 818